

Vojko Devetak

PASHALNO OTAJSTVO

1. Pashalno otajstvo u vremenu

Narav liturgije čini da vrijeme ima svoje posebno značenje. U vremenu se, naime, ostvaruje narav liturgije, tj. djelotvorna prisutnost otajstva spasa koje se vrši i nastavlja izvršavati u povijesti.

Poslije Krista nastalo je novo, sveto vrijeme u koje se, po liturgiji i njenim sakramentima, može svatko ucijepiti stavljajući se na raspoloženje spasilačkom Božjem pozivu. U tom novom Kristovu vremenu nema kontinuiteta, mi živimo u sadašnjosti. Krist, Bogo-čovjek, svojom istodobnošću s vremenom transformirao je vrijeme u sredstvo spasa. Vrijeme je prenosilac, razgranjenje Kristova pashalnog otajstva. Živjeti u ovom vremenu znači biti u Kristu, biti u životnom dodiru s Kristom. »Otajstva otkupljenja se na neki način u svako doba ponazočuju« (SC 102). Kristova stvarnost je permanentno sada bez obzira na tok vremena. Mi s Kristom živimo u sadašnjosti. To je »godina milosti Gospodnje«, to je onaj »sad«, onaj »danas« kad se ispunilo Pismo, kako je to Krist protumačio svojim sugrađanima (Lk 4, 16—21). To je ono za što sv. Pavao veli: »Sad je pravo vrijeme, sada je dan spasenja« (2 Kor 6, 2). »Prije utjelovljenja 'vrijeme' je imalo čisto fizičko značenje: susljednost, izmjenjivanje. S utjelovljenjem vrijeme se je zaustavilo ili promijenilo pravac: vječnost i povijest se u Kristovoj božansko-ljudskoj osobi susreću. Utjelovljenje je novo 'sad', uspostavlja (rekli bi pravnici) 'tempus utile'. Oni koji žive između prvog i drugog Kristova dolaska uronjeni su u sveto i sudjeluju u sveopćoj preradbi onoga što je Krist izvršio. Prije je sve išlo prema Kristu, sada sve polazi od Krista. I mi smo u 'sad', jer između dva dolaska nema prekida; samo je jedna mjera. Od 'dana spasenja' nastaje 'novo stvaranje'.«¹

U Kristu se usredotočuju sve vremenske dimenzije. Jer je »Isus Krist isti jučer i danas i zauvijek će biti isti« (Heb 13, 8).

Znamo iz objave da je Bog, koji je izvan i iznad vremena, želeći se susresti s ljudima djelovao u vremenu i preko vremena. Tim djelovanjem

¹ A. Ferrua, *L'anno liturgico*, u *Ministero pastorale* 2. Padova 1972, str. 71.

u vremenu, vrijeme je postalo posvećeno, postalo je sredstvo našeg progresivnog hoda prema punom i definitivnom sjedinjenju s Bogom. Svaki ljudski život i svaki dio tog života postaje etapa tog hoda.

Kao što se ljudski život progresivno odvija u vremenu tako isto odvija se i naš novi život što smo ga primili od Krista.

Početak tog novog života i njegov progresivni razvoj sve do definitivne punine jest »Pashalno otajstvo«. Pashalno otajstvo sastoji se u prijelazu »s ovog svijeta« u zajedništvu s poslušnom smrću Sina, prema novom svijetu u kojem vlada Duh, u slavu uskrsnuća, »k Ocu« (Iv 13, 1). Taj prijelaz, koji je već dovršen u Kristu i njegovoj Majci, nastavlja se ostvarivati za sve ostale udove Kristova mističnoga tijela. Taj će prijelaz biti dovršen na koncu povijesti, kad se vrati Krist u slavi »da sudi žive i mrtve«.

Novo, sveto liturgijsko vrijeme znači u sebi na otajstven način proživljavati ono što je izvršio Krist, suživjeti se s njegovim Pashalnim otajstvom i »tako u svome tijelu dopunjavati što nedostaje Kristovim mukama« (Kol 1, 24).

S tog razloga ono što se slavi u liturgijskom činu nije obični spomen jednog prošlog događaja, već posadašnjenje spasiteljskog čina koji djeluje sada u udovima Kristova tijela koji sudjeluju u slavljenju božanskih otajstava. U liturgijskim slavljinama nije samo spomen već i prisutnost, te ujedno i anticipiranje Kristova povratka: to znači da u isto vrijeme sudjelujući u Kristovoj pashi, očekujemo njegov povratak i radimo za taj povratak (2 Pt 3, 12). Liturgija, dakle, ostvaruje kronološku prošlost, sadašnjost i budućnost.

Prema tome, čitav naš život, kao i slavljenje kršćanskih blagdana u kojima danas slavimo Kristove spasiteljske čine, ostvaruje naš prijelaz »s ovog svijeta k Ocu«.

Kad, dakle, slavimo Uskrs (sveto trodnevlje, Pedesetnica, svaka nedjelja i svaki sakrament) ne slavimo jedan prošli događaj, već prisutno, uvijek zbiljsko djelo pashalnog otajstva. Nije to povijesni čin Kristove prošlosti koji postaje prisutan, čin koji je jednom zauvijek izvršen. Ono što je sadašnje i što se sada zbiva je naš prijelaz, prijelaz Kristova uda, prijelaz koji se zbiva sada, sadašnjim djelovanjem Glave tijela, tj. djelovanjem Krista koji je jedanput zauvijek prešao s ovog svijeta k Ocu.

To što se može reći za uskrsno slavlje ne može se na isti način reći o drugim blagdanima. Premda i ostali blagdani u svojim slavljinama primjenjuju riječ »danas«, na njih se Pashalno otajstvo primjenjuje prema mjeri po kojoj su posebni momenti ili posebni aspekti Pashalnog otajstva. Tako npr. Božić, blagdan ljudskog rođenja Božjeg Sina. Nigdje se u Svetom pismu ne tvrdi da moramo sudjelovati u »tom rođenju«, kao što se tvrdi da moramo sudjelovati u Kristovoj smrći - uskrsnuću. Jer mi se ne pridružujemo Kristovu ljudskom rođenju, već njegovom božanskom rođenju, a u tom božanskom rođenju ne sudjelujemo samo snagom njegova ljudskog rođenja, već prije svega snagom njegove muke i uskrsnuća.

Bilo na Uskrs bilo na ostale blagdane uvijek se slavi čitavo otajstvo spasa. Međutim o Uskrsu slavi se u svoj svojoj cjelokupnosti, a na ostale blagdane Gospodnje, Gospine i svetaca tom se otajstvu približujemo polazeći s posebnih aspekata ili pojedinih momenata povijesti spasa.

Budući da se u nama tokom čitavog kršćanskog života ostvaruje Pashalno otajstvo, onda je svaki dan Pasha, onda je i slavljenje blagdana intenzivno doživljavanje otajstva koje se u nama neprekidno zbiva.

Pashalno otajstvo upliće i obvezuje čitav naš život. To je točno. Međutim, ljudski život, budući da se odvija u vremenu, karakteriziran je slijedom momenata veće ili manje intenzivnosti, s obzirom na okolnosti i nutarnji dinamizam života. Stoga ima časova u kojima se naš prijelaz s ovog svijeta k Ocu zbiva intenzivnije. To se zbiva u času kakve čvrste odluke, u času obraćenja, u časovima potpunog predanja. Ti intenzivni časovi zbivaju se pri primanju sakramenata, prigodom godišnje proslave Vazma i slično.

Ali, ono što sačinjava bitni elemenat Uskrsa, ili kojeg drugog blagdana, nije samo intenzivnije subjektivno sudjelovanje. U liturgijskom bogoštovlju radi se o subjektivnom sudjelovanju u jednom objektivnom činu koji prethodi i nadilazi subjekt i njegov čin. Usredotočiti duh u otajstvo Kristove smrti i uskrsnuća, unutrašnje prijanjanje tom Kristovu prijelazu nije osobni čin, već sveopći, crkveni čin uzrokovan djelovanjem Krista koji posredstvom sakramentalnih čina Crkve djeluje danas i sad transformirajući i preobražavajući svijet.

Moglo bi se zapitati: zašto je taj prijelaz u izvjesnim časovima ljudskog života, u posebnim slavljinama, danima, intenzivniji a nije jednolik? To je stoga što smo ljudi. Karakteristično je za ljudski život da ima različite ritmove, da posebno doživljava izvjesne momente, da ima jake momente koji se ističu od običnog, od redovitoga. Pashalno otajstvo ucijepljuje se u najintimnije tkivo ljudskog života i preko liturgijskih slavlja u privilegiranim časovima zemaljskog života u nama budi veću životnu koncentraciju i sve jače prijanjanje uz poziv spasa što nam ga Bog upućuje.

Slavljenje Pashalnog otajstva ucijepljuje se u naravni tok našeg života. Čitav naš život, sve naše vrijeme egzistiranja usko je povezano uz otajstvo spasa i njegovu prisutnost danas, uz dinamičku prisutnost koja vodi koncu vremena i posljednjem danu, danu Kristova povratka.

2. Pashalno otajstvo središte liturgijskog vremena

»Tijekom godine Crkva razvija čitavo Kristovo otajstvo od utjelovljenja i rođenja do uzašašća, do duhovskog dana i očekivanja blažene nade i dolaska Gospodnjeg« (SC 102). Tim riječima Koncil jasno označuje jedinstvo crkvene ili liturgijske godine tokom koje se slavi Kristovo pashalno otajstvo od utjelovljenja do njegova povratka. Dakle, ne radi se o raznim ciklusima godine već o jednom godišnjem ciklusu: ciklus povijesti spasa

usredotočenoj u Kristovu pashalnom otajstvu. Prema tome, temeljna struktura liturgijske godine je Pashalno otajstvo u svoj svojoj cjelokupnosti.

Pashalno otajstvo slavilo se od samog dana Kristova uskrsnuća, od apostolskih vremena u »dan Gospodnji«, tj. u nedjelju kroz ritam sedmica koje tako dobivaju sasvim novi smisao nego što je hebrejska tradicija — spomen stvaranja. U početku Crkva je slavila samo nedjelju kao spomendan Kristova uskrsnuća, pa je nedjelja postala jezgra i temelj čitave liturgijske godine. U II. pak stoljeću ona nedjelja koja je najbliža mjesecu židovske pashe (14. nizana) postala je nedjelja »par excellence« i stožer oko kojega se malo po malo organizirala crkvena godina. Ta nedjelja je godišnji blagdan Uskrsa. A priprava za Uskrs ili korizma, uskrsna pedesetnica, došašće, blagdani Gospe i svetaca nisu bili drugo nego način slavljenja Pashalnog otajstva.

Prvotno kršćansko bogoslužje sastojalo se u bdjenju, a to je bdjenje bilo pashalno. U noći, koja je u očima kršćana sjala kao dan, bdjelo se i pripravljalo, čitajući Božju poruku spasa, za slavljenje Kristova uskrsnuća i osobno doživljavalo otajstvo Pashe. Simboli noći i svjetla na živ i efikasan način označavali su Pashu u njenom otajstvenom sadržaju: Prijelaz iz tame u svjetlo, tj. iz smrti grijeha u život uskrslih. Spasenje, biblijski simbolizirano kao svjetlo koje tjera tmine, nalazilo je svoju izražajnu manifestaciju u događaju pashalne noći, u slavljenju pashalne euharistije. Pashalni obredi svjetla navještali su Krista kao »svjetlo istinito, koje rasvjetljuje svakog čovjeka, dođe na ovaj svijet« (Iv 1, 9).

Nije samo početna liturgijska atmosfera bila pashalna. Kroz prva tri stoljeća Pasha je bila jedino slavlje Crkve. Kroz čitavu godinu, svako osam dana slavljen je pashalni blagdan u »Dan Gospodnji«, a jednom godišnje na Uskrs slavilo se cjelokupnost spasenja.

Od IV. stoljeća oko godišnjeg blagdana Uskrsa počela se organizirati liturgijska godina, ali uvijek razvijajući otajstvo spasa, slaveći događaj koji se zbio jednom zauvijek i koji ima vrijednost vječnosti. Sve su svetkovine usredotočene na Pashalnom otajstvu čiji se spomenčin slavi u Euharistiji. Blagdan Božića nije bio blagdan sam za se i u sebi, već je intimno orijentiran Pashi. Božić je zamišljen kao početak, kao prvi korak Pashalnog otajstva, kao Pasha u svom debi-u. Uzašašće i Duhovi smatrane su kao epifanije Uskrsloga. Od Uskrsa do Duhova, kroz pedeset dana, slavilo se jedno jedino slavlje, nijedno slavlje nije bilo veće od drugoga jer je to bilo neprekidno slavljenje Kristova uskrsa koji šalje svoga Duha. I svi ostali blagdani imali su pashalnu perspektivu, pojedina godišnja slavlja bila su manifestacija jednog jedinog Pashalnog otajstva.

Mi smo navikli liturgijske blagdane promatrati kao komemoracije pojedinih događaja spasa ili kao isječke Kristova života, pa nam je možda teško shvatiti dubinu Pashe kao središta liturgije i liturgijskog vremena. Isticanjem pojedinih blagdana i posebnih liturgijskih vremena zatvorenih samih u se, kao da se razdijelilo Kristovo otajstvo i zaboravilo na cjelo-

kupnost njegovih dimenzija u prilog samo jedne koja se isticala u dotičnom blagdanu. Vjernici odveć isključivo usredotočeni na izvjesna vremena i na izvjesne blagdane izgubili su smisao onih dimenzija koje sačinjavaju liturgijsko slavlje.

Liturgijska obnova vraća nas prvotnoj perspektivi u kojoj su se događaji spasa slavili bez evociranja kronološkog reda. Neprikladno je zamišljati liturgijska slavlja kao godišnjice otajstva spasenja: liturgija čini da otajstvo spasa neprestano djeluje danas i sada. Ne radi se o tome da liturgijska zajednica komemorira događaje povijesti spasa, već sad i danas proživljava Pashalno otajstvo. Premda posebna otajstva Kristova života slavimo kao posebne blagdane, slavimo ih ne kao prošli povijesni događaj koji se davno zbio i prošao, već se ta otajstva u liturgiji prezentiraju kao nazočna, kao da se opet istinski zbivaju pred našim očima. Sv. Leon Veliki govoreći o Božiću veli da se evanđeoskim i proročkim riječima tako poučavamo i raspaljujemo te Gospodinovo rođenje slavimo ne kao prošlo već kao da ga prisutna gledamo.² Kako je pak moguće da Kristova otajstva budu i danas prisutna? Kako mogu tako daleki događaji biti među nama prisutni, ne samo što ih se sjećamo, već da djeluju još i danas? Na to pitanje odgovaramo sa sv. Tomom koji veli da su otajstva Kristova života ukoliko su djela čovjeka utopljena u vremenu, vezana uz povijesne okolnosti koje se više ne vraćaju; međutim, budući da su ista djela izvršena i od Riječi koja je Bog, ulaze u svojinu od vječnosti utjelovljene Riječi, u Krista pa su tako na neki način kao i Krist prisutna u svim vremenima povijesti.³

»Liturgijska godina nije hladno i tromo reprezentiranje događaja koji pripadaju prošlosti ili nekakvo jednostavno i golo podsjećanje na stvarnosti drugih vremena. Ona je prije svega Krist koji uvijek živi u svojoj Crkvi i prosljeđuje svoj put milosrđa što ga je započeo u svom smrtnom životu kad je prolazio blagoslivljajući da bi ljudske duše stavio u dodir svojih otajstava da od njih žive, otajstava koja su trajno prisutna i djelujuća«, veli Pio XII.⁴ Isus Krist koji je za nas došao na svijet, trpio, umro i uskrsnuo živi među nama i za nas se još uvijek otajstveno žrtvuje i posvećuje nas.

Premda liturgija slavi događaj spasa koji ima vječnu vrijednost, kršćanski su blagdani ipak podložni ritmu vremena i zemlje iako se vežu uz Kristovo pashalno otajstvo. Stoga »Bogu odana Majka Crkva smatra svojom zadaćom da u određene dane kroz godinu spasonosno djelo svoga božanskog Zaručnika slavi svetim spominjanjem« (SC 102). Središnje slavlje svakog blagdana je euharistijsko slavlje u kojem se slavi cjelokupnost Pashalnog otajstva. Stoga slaveći posebni događaj Kristova djela i života, uz ostalo, još posebno molimo baš one milosti koje je Krist zaslužio u događaju koji se toga dana slavi.

² S. Leo M., Serm. 9, De Nativitate Domini, PL 54.

³ S. Thoma, III, 56, a. 1, 3.

⁴ Pio XII., Mediator Dei, AAS 39, Rim 1947.

Današnja struktura crkvene godine tokom godine raspoređuje slavlja pojedinih Kristovih otajstava jer je čovjek vezan uz vrijeme, te i iz pedagoških razloga. Ne lomeći cjelokupnost Pashalnog otajstva, pomaže vjernicima da shvate mnogostrukost i bogatstvo Kristova otajstva, a ujedno im omogućava da se upriliče Kristovu savršenom liku, na što nas poziva sv. Pavao riječima: »Obucite se u Gospodina Isusa Krista« (Rim 13, 14). Obući se u Krista znači bolje ga upoznati, uzljubiti, ucijepiti u sebe njegove kreposti, kreposti njegove Majke i njegovih svetaca. Upravo se stoga s godine na godinu ponavljaju slavljenja događaja Kristova života, života Marije i svetaca da živeći u blaženoj nadi očekujemo drugi Gospodinov dolazak. Na taj način godina postaje sveti znak koji preobražava sve naše dane, postaje izvor milosti i efikasno sredstvo posvećenja. »Slaveći tako otajstva otkupljenja, Crkva otvara vjernicima bogatstvo kreposti i zasluga svojega Gospodina, da se tako ta otajstva na neki način u svako doba ponazočuju, kako bi vjernici mogli doći s njima u dodir i napuniti se milošću spasenja« (SC 102).

ODLUKA ZA KRISTA

Ovaj je određen za propast i uskrsnuće mnogih u Izraelu, za znak kojemu će se protiviti (Lk 2, 34).

Tko god padne na ovaj kamen, razbit će se; a na koga god on padne, satrt će ga (Lk 20, 18).

On drži u ruci lopatu i očistit će svoje gumno; skupit će svoju pšenicu u žitnicu, a pljevu će sažeći ognjem neugasivim (Mt 3, 12).

Ako tko hoće ići za mnom, neka se odreče samog sebe, neka svaki dan uzme križ svoj i neka me slijedi! Jer tko hoće spasiti život svoj, izgubit će ga; a tko izgubi život svoj radi mene, spasit će ga (Lk 9, 23 sl.).

A ja sam daleko od toga da se ičim ponosim, osim križem Gospodina našega Isusa Krista, po kome je meni razapet svijet i ja svijetu (Gal 6, 14).

Ja, svjetlo, došao sam na svijet da nijedan koji u me vjeruje ne ostane u tami. Ako tko čuje moje riječi, a ne vrši ih, neću ga ja osuditi, jer ne dođoh da sudim svijetu, nego da spasim svijet. Tko mene prezire i ne prima mojih riječi, imat će svog suca. Riječ koju sam vam navješćivao sudit će mu u posljednji dan (Iv 12, 46 sl.).